

Створення робочих місць чи створення багатства?

Автор: Дуайт Р. Лі

Питання для роздумів. Чи слід урядові будувати військові бази та автомагістралі заради створення робочих місць?

Ефективність державної політики зазвичай оцінюють за кількістю створених завдяки їй робочих місць. Обмеження імпорту розглядається як спосіб захисту наявних у країні робочих місць і створення нових. Надання податкових пільг і прогалини в податкових законах часто виправдовують тим, що вони сприяють збільшенню зайнятості в тій галузі, що користується сприятливим режимом. Президенти з гордістю розповідають про те, скільки робочих місць було створено за строк їх повноважень. Виглядає так, що чим більше робочих місць було створено, тим успішніше працював уряд. Здається, немає жодної програми державних видатків, поборники якої не згадали б про те, що вона створює робочі місця. Вважається, що навіть у війні є щось позитивне: нові робочі місця.

У створенні робочих місць як такому нічого поганого, звичайно, немає. Наймана праця — це один із важливих способів створення багатства. Отже, акцент на створенні робочих місць цілком можна зрозуміти. Однак при цьому легко забувають про те, що насправді ми хочемо збільшити статки, а робочі місця — це лише засіб, що сприяє досягненню цієї мети. Якщо забути цю просту істину, людей можна легко ввести в оману аргументами, які перетворюють засіб — створення робочих місць — на самоціль. І хоча ці аргументи можуть бути цілком правдоподібними, вони використовуються на підтримку політики, спрямованої на знищення багатства, а не на його створення. Я наведу лише кілька прикладів із гнітюче великої їх кількості.

Створення робочих місць – не проблема

Мета всієї економічної діяльності полягає у виробництві продукції чи послуг із максимальним рівнем споживчої цінності в умовах обмеженості наявних ресурсів (у тому числі людської праці). І цю обмеженість подолати неможливо, як би ми не намагались це зробити. Обмеженість ресурсів завжди не даватиме нам змоги одержати все, чого ми прагнемо. Роботи завжди буде багато — більше, ніж охочих її виконувати. Отже, створення робочих місць — не проблема. Проблема полягає в тому, щоб створювати такі робочі місця, на яких люди вироблятимуть продукцію з максимальною цінністю. Саме про це йдеться в розповіді про інженера, який під час поїздки в Китай нібито зустрів велику бригаду будівельників, які зводили греблю, маючи лише кайла та лопати. Коли інженер сказав виконробові, що цю роботу можна було б виконати за кілька днів, а не багато місяців, якби його працівники мали моторизовані землерийні машини та механізми, виконроб відповів, що ця техніка знищила б велику кількість робочих місць. «Овва», — вигукнув інженер, — «а я гадав, що вам потрібно збудувати греблю. Але якщо вам потрібно більше робочих місць, то чому ж ви видали робочим лопати, а не ложки?»

Своїм студентам в Університеті Джорджії я кажу, що можу взяти на роботу кожного жителя містечка Атенс, у якому розташований наш виш, якщо вони готові працювати на мене, скажімо, за п'ять центів на місяць. А якщо вони погодяться на нижчу зарплату, то я взагалі найму всіх мешканців штату Джорджія. Я міг би одержувати якийсь прибуток, якби наймав робочих на таку зарплату й доручав їм будувати греблі, користуючись ложками. Студенти, звичайно, бачать глупоту моєї пропозиції, оскільки мають змогу заробити набагато більше, працюючи на інших роботодавців. Це вказує на більш важливу причину, з якої моя пропозиція нерозумна: не можна зосереджувати всю увагу лише на робочих місцях, ігноруючи при цьому створювану (або не створювану) ними цінність. На краще оплачуваній роботі, яку можуть знайти мої студенти, вони зможуть створювати більшу цінність, ніж на тій, яку пропоную я. Великою перевагою зарплат, які усталюються на відкритих ринках праці, є те, що вони спонукають людей шукати не будь-яку роботу, а ту роботу, яка цінується якнайвище.

Ще один плюс ринкових зарплат полягає в тому, що вони змушують роботодавців брати до уваги альтернативну вартість залучення працівників, їх цінність на альтернативних роботах та невпинно шукати способів ліквідації робочих місць через створення благ із тим самим рівнем цінності, але із залученням меншої кількості працівників. Увесь економічний поступ спирається на здатність виробляти такі самі або

кращі товари чи послуги, залучаючи дедалі меншу кількість працівників, що призводить до ліквідації деяких робочих місць і вивільнення трудових ресурсів для збільшення обсягів виробництва на нових, продуктивніших робочих місцях. Нездатність зрозуміти це джерело зростання добробуту пояснює позитивне ставлення громадськості до руйнівної державної політики.

Як створити більше робочих місць за допомогою динаміту

У 40-х роках XIX століття один французький політик з усією серйозністю пропонував створити більше робочих місць у Бордо, підірвавши залізничні колії в Бордо по дорозі з Парижа до Іспанії. Це зробило б необхідним перевантажування товарів з одного потягу на інший та будівництво готелів для розміщення пасажирів, а отже створило б більше робочих місць (економіст і публіцист Фредерік Бастіа ще в XIX столітті розглянув і спростував цю пропозицію у своїх «Економічних софізмах» — див. сторінки 94–95 цієї книги, яку можна знайти на сайті Фундації економічної освіти).

Ця пропозиція набагато абсурдніша за мою ідею наймати людей на роботу за п'ять центів на місяць. Я, принаймні, шукав би працівників для створення чогось вартісного, а не для часткового усунення шкоди, заподіяної без усілякої потреби. На жаль, абсурдність не заважає виносити на обговорення та реалізовувати руйнівні заходи в економічній сфері. Політики часто приймають закони, що збільшують обсяг зусиль, необхідних для створення певної кількості економічних благ, аргументуючи їх доцільність створенням нових робочих місць.

Одним з аргументів на користь обмеження імпорту є те, що воно створює (чи забезпечує) робочі місця в межах країни. Звичайно, що такі обмеження, як і руйнування залізничної колії, створять якусь кількість робочих місць усередині країни. Крім того, руйнування залізниці, як і обмеження імпорту, змушують платити за цінні продукти більше. Єдина причина, з якої одна країна імпортує якісь вироби з іншої, полягає в тому, що імпорт — найдешевший спосіб їх придбання; для придбання імпортової продукції через зовнішню торгівлю потрібно менше працівників, ніж для її виготовлення власними силами. У цьому сенсі торгівля схожа на розвиток технологій: вона вивільняє працівників і дає їм змогу збільшити обсяг виробництва товарів і послуг, доступних для споживання. А обмеження імпорту створюють робочі місця у такий самий спосіб, у який

їх створюють підриви власних залізниць та заводів і примушування робітників до використання лопат замість сучасної землерийної техніки.

Пам'ятайте: створення робочих місць — це засіб досягнення кінцевої мети економічної діяльності, яка полягає у створенні багатства.

Створення робочих місць у державному секторі

Оскільки люди часто сприймають створення робочих місць як мету, а не засіб, їх легко ввести в оману, спонукаючи до підтримки державних програм зі створення робочих місць. Нам усім доводилося чути висловлювання тих, хто саме цим аргументує необхідність будівництва військових баз чи автомагістралей і регулювання бізнесу з урахуванням природоохоронних норм. Для того, щоб виправдати свої видатки, державні органи зазвичай досліджують співвідношення вигод і витрат, показуючи створення робочих місць як вигоду. Але це однаково, що рахувати кількість годин, які необхідно відпрацювати для того, щоб заробити достатньо грошей на купівлю авто, як одну з вигод від його придбання. Робочі місця, що створюються в рамках державного проєкту, — це витрати на проєкт: альтернативні витрати. Працівники, зайняті в державному секторі, могли б робити щось вартісне деінде. Тут доречно порушувати питання не про те, чи створює державний проєкт робочі місця, а про те, чи створюють працівники, що на них працюють, більше благ, ніж вони могли б створювати, працюючи на інших робочих місцях. Поборники державних програм не хочуть, щоб це питання взагалі хтось порушував. Однак якби його було порушено, ми мали б набагато менше малопродуктивних робочих місць у державному секторі й набагато більше високопродуктивних робочих місць у приватному секторі.

Підсумкове запитання. Що важливіше для досягнення високого рівня життя: створювати робочі місця чи створювати багатство? В чому різниця?

«Створення робочих місць чи створення багатства?» за авторством Дуайта Лі. Цей матеріал люб'язно надала [Фундація економічної освіти](#) за міжнародною ліцензією «Creative Commons Attribution 4.0».